। अभिस्वयमातृष्णं स्वयमातृष्णामभिलक्ष्य स्वयमातृष्णाया उपरिभागे अन्या इष्टका इपरि वक्ष्यमाणाः उपधीयन्ते एता इर्वेष्टकादयस्तु तस्याः प्राच्यः प्रागपवर्गाः ॥४०॥२॥४॥

अस्मिन्ब्राह्मणे कूर्मादीनामुपधानं विधास्यते । एषां पृथिव्यादीनां लोकानामप्सु प्रविद्धानां मग्नानाम् ॥१॥ प्रतिष्ठितमधः सर्वत्र पृष्ठतलम् व्यवगृहीतान्तं विविधमवगृहीतोऽवनतः प्रान्तो यस्य तत् तथोक्तं कूर्मस्योपरिकपालं सर्वतो मण्डलाकारेणावनतप्रान्तमिव भवति ॥२॥ यां देवतामभिलक्ष्य या ऋगनूक्ता तद्देवताप्रतिपादकत्वेनोच्यते (उरेवाताप्रति°) सा ऋक् तत्प्रतिपादकत्वात्सैव प्रतिपाद्या देवता तथा यजुरपि एवं च सत्यत्र तद्देवतास्वरूपमेतन्मधु मधु वाता ऋतायतऽइत्यनया ऋचा प्रतिपाद्यत्वात् ततश्चैष तृचः (!) प्रतिपाद्यत्वेन देवताभूतमध्वात्मकः । तिस्र ऋचो यस्मिन्समुदाये स तृचः ऋचि त्रेरुत्तरपदादिलोपश्छन्दसीति (पा° ६. १. ३७. वा° १.) त्रिशब्दसम्प्रसारणं ऋत्वर्णस्य च लोपः ऋक्पूरब्धूरिति (पा° ५. ४. ७४.) समासान्तः ॥४॥ करोतेरौणादिकमप्रत्यये बहुलं छन्दसीत्युवे (पा° ७. १. १०३.) हलि चेति (पा° ८. २. ७७.) दीर्घे च कृते कूर्म इति रूपम् । कूर्मशब्दस्य करणप्रवृत्तिनिमित्तकत्वात्कश्यपस्य च प्रजापतित्वेन प्रजापतिकारकत्वात्कश्यपः (त्वारकश्यपः) कूर्मः खलु अत एव जनाः सर्वाः प्रजाः काश्याप्य इत्याहुः (त्याह) अतश्च कूर्मस्य कश्यपात्मकत्वात्तदुपधानं प्रशस्तम् ॥५॥ चयनप्रदेशपूर्वभागे प्रत्यङ्मुखत्वेनोपधानम् । उत्तरतो हि स्त्री पुमांसमुपशेतऽइति श्रुतेः पुमान्दक्षिणभागे योषामुपशेते ॥६॥ The explanation of क° ७-१४ (end) and of १५ (end) -१९ is wanting (AB.) ॥ प्रापादयत प्रापयत् । सर्वे देवा इन्द्रियाणि ॥२०॥ तद्धि तदा अन्नलाभावसरेषु स प्राणोऽभवत् प्राणशब्देनेन्द्रियाण्युच्यन्ते (यानच्यंते) तत एव सेन्द्रियोऽभूदित्यर्थः । महान् (? नु) भूत्वेति यदा एनं प्रजापतिमेते देवा इन्द्रियाणि प्रापयन्त तदा स महानभूत् । वित्त्वा लब्ध्वा । पुरि आत्मनि शरीरे प्राणान्प्राणयत् स्वस्वव्यापारसमर्थानकरोत् यत एवं प्राणयत् तस्माद्देवा इन्द्रियाणि प्राण्यन्तऽइति प्राणा इति व्युत्पत्त्या प्राणा अभूवन् । स पूर्वोक्तः प्रजापतिसम्बन्धी यः प्राणोऽस्ति सैषा गायत्री विष्णोः कर्माणीत्यर्थः प्राणो वृत्तिभेदेन त्रिधा भिद्यते गायत्र्यपि पादभेदेन एतत्सादृश्यात्प्राणो गायत्रीत्युक्तम् । अथ यत्प्रजापतिसम्बन्ध्यन्नमस्ति (अष्मष्ठः प्रजा°) स एष विष्णुर्देवता विष्णुरिति यज्ञोऽभिधीयते भोगसाधनत्वसामान्यादन्नस्य विष्णुरूपत्वम् । उदुम्बरस्य बलकाररसत्वाद्वीर्यात्मकत्वम् ॥२१॥ अकरत् अकार्षीत् ॥२२॥ उलूखलस्य शिरःसाधर्म्यसम्पादनं तु उपपाद्यतऽइत्येतत्प्रदर्श्यते तत्प्रादेशमात्रमिति ॥२३॥ तं प्रजापतिम् । अयं यजमानः ॥२४॥ इष्टकाचितिषु विधास्यमानस्याग्नेरुखायां भृत्योत्पादनादुखायोनित्वेन तदुपधाने योनेरेवोपधानं भवति । वनस्पतीनामपि वीजानां मध्यभागत उत्पत्तेर्मध्यतो (? गतित्वोपत्तेर्म°) योनिः ॥२६॥ उपशयया नामोखाभेदे सति — the explanation of क° २८ to ३३ is wanting (AB.) । न निष्पद्यते न निष्पतति तत्रैवावतिष्ठते ॥३३॥ सोऽग्निर्यदि उखायां संवत्सरभृतः स्यात् अथैतस्यामभिजुहुयात् । संवत्सरस्य सर्वावच्छेदकत्वात्संवत्सरभृतोऽपि सर्वात्मकः । अभि त्वेव जुहुयादिति एवकारोऽत्र विकल्पद्योतकः ॥३४॥ the explanation of क° ३५-३७ is wanting । प्रकारान्तरेणोखोलूखलयोरौत्तराधर्यं प्रशंसति उदरमुखेति उखायाः शक्तादग्नेरुत्पत्तेरुखा (!) उदरमुलूखलं तु हविर्निष्पादनाद्योनिः । शिश्नस्य वृत्ताकारतया तदाकारवत्त्वे[न]